

NA ZAPAD!: AFROAMERIKANKE U POKRETU NA ZAPAD SADA¹

Ifeta Čirić-Fazlija, University of Sarajevo, ifeta.ciric@ff.unsa.ba;
ifetaciric@yahoo.com

Original scientific paper
DOI: 10.31902/fli.48.2024.5
UDC: 821.111(73).09

Apstrakt: Od prvih pokušaja osvajanja sjevernoameričkog kontinenta i uspostave eurocentričnih kolonijalnih zajednica na datom teritoriju sve do nastanka (savremenih) Sjedinjenih Američkih Država u literarnim i vanliterarnim narativima se jasno i kontinuirano zrcali pogled usmjeren ka krajnjoj granici i američkom Zapadu. Bogata književno-kulturološka produkcija na temu žudnje za Zapadom te vlastite i/ili kolektivne slobode koju pokret ka krajnjoj (američkoj) granici podrazumijeva i prividno omogućava je između ostalog iznjedrila i poseban književno-kulturološki podoblik, tzv. žanr *westerna*. Nažalost, takvi tekstovi primjere (po)graničnog kretanja marginaliziranih društvenih subjekata, poput Afroamerikanki, vrlo često ili prešućuju ili prikazuju shematski, konvencionalno i u skladu sa dominantnim ideološkim matricama.

S druge strane, društveno-historijska dešavanja i dokumenta traže preispitivanje hegemonijskih i stereotipnih narativa i u književnosti. Savezni Akt o naseljavanju iz 1860. godine te okončanje Američkog građanskog rata 1865. godine su krajem sedamdesetih godina devetnaestog stoljeća podstakli značajne migracije afroameričke populacije, koji su spas od jarma rasizma potražili i na prostoru zapadne granice. U toj populaciji, na američkom Zapadu, svoj kutak za uživanje temeljnih ljudskih prava i sloboda, pronašao je i određeni broj Afroamerikanki.

Ovaj rad sagledava prikazivanje osvajanja granice i života na granici iz pozicije žena afroameričkog porijekla u dramskom tekstu *Flyin' West (Bijeg na Zapad)* autorice Pearl Cleage koji je napisan i praizveden 1992.

Ključne riječi: savremena afroamerička drama, američki Zapad, rodne studije, Pearl Cleage, *Flyin' West*

¹ Kraća verzija ovog rada predstavljena je na Međunarodnoj konferenciji *Pokret/pokreti u književnosti*, u organizaciji Crnogorske asocijacije za američke studije „Dr Biljana Milatović“ i American Corner Podgorica, Crna Gora, koja je održana 10. novembra 2023. godine.

1. Uvod

Razmatrati bilo koju idejnu i kulturološku pojavu na geografskom prostoru Sjedinjenih Američkih Država bez razmatranja spleta *velikih priča* o postanju SADA i s njima povezanih ideološko-kulturoloških matrica, uključujući i ekspanzionistički mit o pokretu na zapad, je i danas nemoguće. Iako savremena nauka o književnosti i kulturi cijeli geografski i kulturalni prostor SADA i dalje kontinuirano revidira, preispituje i nanova ispisuje, nastojeći pritom da predoči što objektivniju i sveobuhvatniju sliku o (su)životu njenih raznorodnih kultura, rasa i naroda, skoro do druge polovine proteklog stoljeća dominantni diskurs o postanju i američkom identitetu mahom su oblikovali eurocentrični narativi i mitovi, odražavajući i podržavajući ideološku matricu o superiornosti bijelog Evropejca i njegove kulture putem koje se uspostavljaju i održavaju drevne civilizacijske vrijednosti i tekovine. Jedan od središnjih segmenata datih eurocentričnih narativa o oblikovanju američkog (geografskog, ideološkog i imagološkog) prostora te utemeljenju idiosinkratične američke kulture i identiteta je i mit o krajnjoj (zapadnoj) granici, o čemu će više biti riječ u narednom poglavlju.

Ovaj rad problematizira shematska i plošna prikazivanja kretnji ka krajnjem američkom Zapadu u historiji, književnosti i kulturi putem analize motiva života na granici u dramskom tekstu Pearl Cleage, *Flyin' West* (Bijeg na Zapad). Da bi sama analiza ovog književno-kulturološkog teksta bila objektivna i iscrpna te sa namjerom kritičkog sagledavanja i preispitivanja dominantnih eurocentričnih narativa o osvajanju američkog Zapada, rad najprije sagledava društveno-historijski i književno-kulturološki kontekst, s posebnim akcentom stavljenim na identitarni mit o Zapadu.

2. Identitarni mit o Zapadu

Prema Heike Paul (2014), upravo je narativ o krajnjoj granici Amerike i najdugovječniji identitarni mit (313) jer se njegovi korijeni mogu naći već u pričama o naseljavanju Sjeverne Amerike i utemeljenju SADA u 17. i 18. stoljeću:

Ikonografija farmera i njegovog posjeda na Zapadu je dio nacionalne mitopoetike koja obgrljava Zapad kao pastoralnu idilu, jedan demokratski prostor, i zemlju mogućnosti; i danas nalazimo koncipiranje Amerike kao rajskog vrta i američkog Adama kao farmera u kulturalnoj produkciji koja seže od historijskih romana do reklama za duhanske proizvode. (318-319)²

² “[...] the iconography of the farmer and the farm in the West has been part of the national mythmaking that embraces the west as a pastoral idyll, a

Kako nas Paul upućuje (136), Zapad je posebno mjesto u američkom imaginariju, mjesto na kom se grade ne samo temelji nego i budućnost države pa je stoga "otkriće, osvajanje i naseljavanje Zapada dominantna tema u američkoj historiji"³ (Slotkin 472, prema Paul 136), a zapadna granica je "lokus, bez obzira koliko nejasno definiran, za razvoj epskih kulturalnih scenarija o amerikanstvu"⁴ (Paul 137). Iako je Američki ured za statistiku (US Census Bureau) 1890. godine objavio da je krajnja američka granica dostignuta, ona je do danas nastavila oblikovati idejni i imagološki prostor i identitet Sjedinjenih Američkih Država i upravo je "američki Zapad postao glavni simbol ekscenacionalističkog amerikanstva diljem svijeta" (Paul 315)⁵.

Nužno je istaći da u dominantnom mitskom (i historijsko-političkom) narativu o krajnjoj granici, prostor američkog Zapada najmanje figurira kao geografska regija u kojoj se u stvarnosti sprovodila politika espanzionizma ili fizička lokacija na kojoj kontinuirano vršio genocid nad starosjedilačkim narodima. Zapad Amerike je radije simbolički viđen kao transformacijski prostor za individualno i/ili zajedničko samo-ostvarenje, odnosno edenski/utopistički prostor koji omogućava uživanje vlastite ili kolektivnih sloboda i nezavisnosti putem posjedovanja svog komada zemlje. Prostor krajnje granice, a samim tim i prostor američkog Zapada je, prema tome, donekle divlje prostranstvo koje čeka da ga bijeli muškarac otme iz zagrljaja netaknute prirode, ogradi, domestificira, obradi i putem mukotrpnog rada učini plodonosnim, te tako postigne i vlastitu ekonomsku nezavisnost i prosperitet. Pritom se taj prostor autonomnog samo-ostvarenja ima pravo na sve moguće, pa čak i nasilne, načine odbraniti od eventualnih sila koje prijete da ga otmu iz zagrljaja civilizacije i povrate neukročenoj, divljoj, prirodi.

Očigledno je da hegemonistički narativi o krajnjoj zapadnoj granici istovremeno projiciraju dvije oprečne ali povezane slike: s jedne strane je Zapad prikazan kao idilična rajska bašta u kojoj (bijeli) čovjek pronalazi vlastito ispunjenje i mir njenim kultiviranjem (što je integralni dio i tzv.

democratic space, and as a land of opportunity; to this day, we find the notions of America as garden-like and of the American Adam as farmer in cultural production ranging from historical novels to tobacco commercials." Sve prevode je sačinila autorica teksta.

³ "the discovery, conquest, and the settlement of the West, [...] the dominant theme of American history."

⁴ "a locus, however vaguely defined, for developing epic cultural scripts of Americanness."

⁵ "American West [...] become a preeminent symbol of exceptionalist 'Americanness' around the world."

agrarnog mita), a s druge strane je Zapad mjesto nasilnih susreta i neprestane borbe sa divljinom i divljaštvom (što je sastavni dio ekspanzionističkih narativa o osvajanju granice). Zapravo se ove dvije slike vrlo često čvrsto isprepliću pa agrarni dio mita služi svrsi legitimizacije brutalnog nasilja sadržanog u ekspanzionističkoj politici i narativima. Istovremeno, konceptualno demarkiranje krajnje zapadne granice kao neukroćenog prostora koji naizgled svima nudi individualnu slobodu i autonomnost te pravo na posjedovanje vlastitog komadića zemlje suštinski je elitistički mit jer se ekskluzivno pravo na samoostvarenje, zemljoposjedništvo i lični prosperitet niječe i oduzima svima koji nisu bijeli američki muškarci – u njemu nema mjesta za druge kulture, rase i etnije, za sve (marginalizirane i obespravljene) drugosti Amerike:

Obje slike američkog Zapada kao mjesta ruralne Arkadije i kao mjesta historijskog konflikta i osvajanja mitskih proporcija ostaju međusobno povezane i središnji su elementi u diskursu o izgradnji nacije te američkog ekscenpcionalizma u njegovoj najgrubljoj formi, budući da i zagovornici agrarnog mita i zagovornici ekspanzionizma ignoriraju ili odbacuju starosjedilačku populaciju kao naseljenike zemlje koju žele osvojiti i/ili 'kultivirati'. (Paul 325)⁶

Osим što je mit o krajnjoj zapadnoj granici permanentno i intenzivno učestvovao u jednostranom hegemonističkom oblikovanju nacionalne historije i američkog identita, on je i imagološki jedan od najproduktivnih mitova jer je direktno proizveo mnoštvo književno-kulturoloških tekstova: od historijskih romana, preko jedno vrijeme vrlo popularnih džepnih romana i (po)graničnog teatra i drame, do sveobuhvatnog žarna *westerna*, koji se materijalizira i manifestira u književnosti, izvedbenim umjetnostima i na filmu. I kao i u slučaju idejno-političkih narativa o Zapadu, u svim ovim književnim i kulturološkim fenomenima pokret ka krajnjoj granici i Zapad kao mitsko mjesto vlastitog osamostaljenja i samoostvarenja je izuzetno maskulino – obilježeno borbom bijelog muškarca sa samim sobom, sa divljom prirodom i sa ljudskim protivnicima – drugim muškarcima. Naime, kako je to Susan Armitage u prvom poglavlju knjige *The Women's West* (1987) najbolje opisala:

⁶ "Both images of the American West as mythic rural Arcadia and as a site of historic conflict and conquest of mythic proportion remain entangled with each other and are central elements in discourses of nation building and American exceptionalism in its crudest form, as both agrarians and expansionists ignore or dismiss the indigenous population as inhabitants of the land they seek to conquer and/or 'cultivate'".

[...] lista herojskih likova učestvuje u dramatičnom sukobu, nekad sa prirodom, nekad jedni s drugima. Njihova su zanimanja raznorodna: oni su traperi, kauboji, Indijanci, vojnici, farmeri, kopači i razbojnici, ali svi dijele jednu prepoznatljivu karakteristiku – svi su muškarci. (9)⁷

U ranijim tekstovima ove produkcije su se još i mogli pronaći likovi američkih starosjedioca i to mahom u njihove dvije, binarno suprotstavljene, manifestacije: ili su bili prikazani (rjeđe) kao urođeno dobrohotni i uzvišeni, časni narod po uzoru na rousseauovskog *plemenitog divljaka*, što je ujedno bio i nostalgični omaž izumirućoj kulturi, ili češće, kao bezrazložno brutalni i nasilni primitivci koje je nužno pokoriti i izbrisati sa lica zemlje jer su prijetnja opstanku civilizacijskih tekovina bijelog zapadnjaka. I jedna i druga manifestacija je bez razlike služila legitimiziranju genocidnih postupaka i okrutnog nasilja bijele populacije nad američkim domorodcima. S vremenom, u neo-westernima, i lik američkog starosjedioca u potpunosti nestaje a sanitizirane verzije epskih sukoba na granici se odvijaju između članova dominantne bjelačke populacije: razbojnika i predstavnika zakona ili instrumenata korumpirane vlasti i usamljenog pravičnog heroja – svojevrsnog borca za apsolutnu pravdu (i općenarodno dobro).⁸

Ženski likovi se urijetko pojavljuju u narativima o pokretu na Zapad. I u mitovima i književnokulturološkoj produkciji o krajnjoj granici, one su u pozadini i njihova uloga je mahom pasivna, omeđena interijerima Zapada –

dvije slike dominiraju: s jedne strane, [slika] “umorne i beznadežne žene graničara, neke vrste bespomoćne heroine” koja je općenito generirana iz pripovijetki o zarobljeništvu i često je se opisuje kao “prerijsku sveticu”, te s druge strane, [slika] “zapadnjačke žene koja je snažna pomagačica i civilizatorica granice” (Myres, *Westering Women* 2); dodatni stereotipni likovi obuhvataju i “dobru ženu, učiteljicu, [i] dobrodušnu prostitutku” (Riley, *Female Frontier* 10). (Paul 327)⁹

⁷ “[...] a cast of heroic characters engage in dramatic combat, sometimes with nature, sometimes with each other. Occupationally, these heroes are diverse: they are mountain men, cowboys, Indians, soldiers, farmers, miners, and desperados, but they share one distinguishing characteristic – they are all men.”

⁸ Za više informacija o ovom aspektu vidjeti knjigu Heike Paul: *The Myths That Made America: An Introduction to American Studies* (2014), str. 336–344.

⁹ “two images prevail: on the one hand, the ‘weary and forlorn frontier wife, a sort of helpless heroine’ who is generically derived from the captivity narrative

Čak se i u ranim kritičkim radovima na temu kulturološke produkcije o pokretu na Zapad razmatrane usporedno sa historijskim dešavanjima i zbiljom vrlo rijetko spominju aktivne uloge žena u osvajanju krajnje granice, pogotovo žena drugih rasa, klasa i kultura. Značajniji zaokret u historiografiji i kritici se pojavljuje tek s početka osamdesetih godina dvadesetog stoljeća i to mahom u produkciji historičarki i kulturnih kritičarki, poput Susan Armitage, Sandrae L. Myres ili Glendae Riley¹⁰. Međutim, ovo dugotrajno vrlo plošno prikazivanje pokreta na američki Zapad i ideološko-kulturološke matrice sadržane u identitarnom mitu o krajnjoj granici ne mogu izbrisati stvarna dešavanja.

2.1. Društveno-historijski kontekst kao korektiv identitarnom mitu

Zahvaljujući Saveznom Aktu o naseljavanju iz 1860. godine te okončanju Američkog građanskog rata 1865. godine i propasti projekta Rekonstrukcije na američkom Jugu, krajem sedamdesetih godina devetnaestog stoljeća otpočeo je masovni pokret afroameričke populacije ka granici. Taj pokret se usmjerio i ka prostoru zapadne granice kao onom rajskom mjestu uživanja temeljnih ljudskih prava i sloboda, i obzorju na kom su mogli ostvariti i kolektivni i vlastiti prosperitet.

Naime, zahvaljujući popustljivosti predsjednika Andrewa Johnsona, razne restriktivne uredbe donešene na nivou državnog zakonodavstva na američkom Jugu (tzv. Black codes) u periodu po završetku Američkog građanskog rata su i dalje omogućavale ugnjetavanje i kontroliranje netom oslobođene afroameričke populacije:

Rasističke uredbe ne samo da su prisilile Afroamerikance da rade besplatno nego su ih suštinski stavili pod nadzor. Njihove

and is often described as a 'Prairie Madonna,' and on the other hand, 'the westering woman as sturdy helpmate and civilizer of the frontier' (Myres, *Westering Women* 2); additional stock characters include 'the good woman, the schoolmarm, [and] the kindhearted prostitute' (Riley, *Female Frontier* 10)."

¹⁰Potaknute feminističkim i rodnim studijama, Armitage, Riley i Myres su kontinuirano radile na dehijerarhizaciji hegemonističkih patrijarhalnih tumačenja i poticale na objektivnije sagledavanje historijata života na zapadu Amerike, pritom ističući (pro)aktivnu ulogu žena svih rasa, klasa i etnija u izgradnji prostora američkog Zapada. Za više informacija vidjeti članak S. Armitage: „Women and Men in Western History: A Stereoptical Vision“ (1985); djela *The Women's West* (1987) i *Writing the Range: Race, Class, and Culture in the Women's West* (1997) ko-urednica i -autorica uvodnika Susan Armitage i Elizabeth Jameson; te knjige G.Riley: *The Female Frontier: A Comparative View of Women on the Prairie and the Plains* (1988) i S. L. Myres: *Westering Women and the Frontier Experience, 1800–1915* (1982).

dolaske i odlaske, sastanke i crkvena služenja je strogo pratila lokalna vlast i njeni činovnici. Crnci su morali imati propusnice i bijele sponzore da bi se mogli kretati od mjesta do mjesta ili da bi napustili grad. Suštinski, ovi propisi su kodificirali trajni status niže klase za Afroamerikance. (Kareem Nittle, „How the Black Codes Limited African American Progress After the Civil War“)¹¹

Rasističko nasilje na Jugu eskalira sedamdesetih godina devetnaestog stoljeća, a posebno nakon povlačenja saveznih trupa koje su davale makar prividnu, minimalnu sigurnost i zaštitu afroameričkoj populaciji. Nakon dramatičnog porasta slučajeva teroriziranja i linčovanja po propasti projekta Rekonstrukcije (1877. godine), Afroamerikanci Juga se sve češće odlučuju na kolektivnu migraciju na zapad, između ostalog i na područje Kanzasa. Veliku ulogu u poticanju migracija crnačke populacije sa Juga na američki (Srednji) Zapad su imali karizmatični vođa Benjamin Pap Singleton i Ida B. Wells, novinarka i aktivistica. Ova crna aktivistica koja se i ličnim primjerom decenijama borila protiv svih oblika ugnjetavanja crnačke populacije je nakon brutalnog linčovanja trojice njenih sugrađana, uključujući i njenog bliskog prijatelja Thomasa Mossa, u Memphisu 1892. godine, objavila kolumnu u kojoj je jasno razotkrila stvarne uzroke teroriziranja Afroamerikanaca na Jugu i pritom ustvrdila sljedeće:

Grad Memphis je pokazao da Crncu ne pomaže niti njegov karakter niti njegova reputacija ako se usudi zaštititi protiv bijelog čovjeka ili postane njegov rival. Nema više ništa što možemo učiniti sa linčovanjem, s obzirom da smo brojčano nadjačani i nenaoružani. [...] Stoga nam je preostalo da učinimo samo jedno; uštedimo svoj novac i napustimo grad koji neće da zaštititi naše živote i naše vlasništvo, a neće ni da nam obezbijedi pravedan postupak na sudu, nego nas uništava i hladnokrvno ubija kada nas bijelci optuže.” (Wells, citirano u McMurry 135–136)¹²

¹¹ “The black codes not only forced African Americans to work for free but also essentially placed them under surveillance. Their comings and goings, meetings and church services were all monitored by the authorities and local officials. Black people needed passes and white sponsors to move from place to place or to leave town. Collectively, these regulations codified a permanent underclass status for African Americans.”

¹² “The city of Memphis has demonstrated that neither character nor standing avails the Negro if he dares to protect himself against the white man or become

Desetak godina prije Wellsinih kolumni, a uvidjevši da je na rasističkom Jugu crnoj populaciji nemoguće ostvariti autonomnost i jednakopravnost te dostojanstven život, Benjamin Pap Singleton je osnovao Edgefield Real Estate and Homestead Association (Edgefield asocijaciju za nekretnine i gospodarstvo) putem koje je omogućio prvoj većoj grupi od stotinjak migranata iz Nashvilea (iz savezne države Teksas) da se nasele u netom uspostavljenim crnačkim zemoposjedničkim zajednicama u Baxter Springsu (1877.) i u okrugu Dunlop (1878.) u državi Kansas (Matthew Reeves, "Singleton, Benjamin 'Pap'"). Zasigurno su njegovi pamfleti, leci i mitinzi koji su promovirali Kansas kao obećanu zemlju i rajsku baštu za američku crnu populaciju doprinijeli prvom valu egzodusa afroameričkog stanovništva na Zapad. Mora se istaći da, iako je najstarije i nadugotrajnije crno zemljoposjedničko naselje u Kansasu bilo ono u Nicodemusu, ono je zapravo osnovano neovisno od Singletona nekoliko mjeseci prije Baxter Springsa i rezultat je djelovanja šestorice afroameričkih poduzetnika iz Topeke u Kansasu, odakle je stigla i prva grupa naseljenika. U roku od dvije godine u Nicodemusu se naselilo od 500 do 700 Afroamerikanca koji su migrirali sa područja saveznih država Kentucky, Tennessee, i Mississippi (National Park Service, "Nicodemus Kansas").

Par godina kasnije, 1879. godine, mnogo veći kolektivni egzodus siromašnije afroameričke populacije primarno sa područja južnih država Louisianae, Missisippija i Teksasa, poznat pod nazivom "Egzodus iz 1879.", odnosno "Velike Migracije", je doveo na desetine hiljada obespravljenih američkih crnaca s Juga u Kansas i promijenio demografsku sliku prerije:

1870. godine Kansas je brojio otprilike 16.250 pripadnika crnačke populacije. Deset godina kasnije, u 1880., nekih 43.110 Afroamerikanaca je Kansas nazivalo svojim domom. Za deset godina, u periodu između ranijih postupnih migracija i Egzodusa iz 1879., Kansas je stekao skoro 27.000 crnih rezidenata". (Arrington, "Exodusters")¹³

his rival. There is nothing we can do about the lynching now, as we are outnumbered and without arms. [...] There is therefore only one thing left to do; save our money and leave a town which will neither protect our lives and property, nor give us a fair trial in the courts, but takes us out and murders us in cold blood when accused by white persons."

¹³ "In 1870, Kansas had hosted a black population of approximately 16,250. Ten years later, in 1880, some 43,110 African-Americans called Kansas home. Between the earlier gradual migrations and the 1879 exodus, Kansas had gained nearly 27,000 black residents in ten years."

Kako to Todd Arrington vrlo jasno ističe ovaj broj od 27.000 ljudi je zapravo predstavljao: "27.000 individualnih snova o boljem životu i 27.000 ljudi koji su aktivno djelovali u ostvarivanju svojih snova i njihovih prava da uživaju slobode koje su im navodno bile zagarantirane od Proglasa o emancipaciji." ("Exodusters").¹⁴ Naravno, iako nisu svi Afroamerikanci doživjeli samo-ostvarenje i procvat te vlastitu ekonomsku nezavisnost i prosperitet u toj mitološkoj (crnoj) rajskoj bašti na zapadnoj granici, mnogi su Zapad ipak doživjeli onom lokacijom na kojoj su mogli da žive životom slobodnog čovjeka, bez rasističkih ispada i rasizmom ponukanih progona i izživljavanja koja su i dalje bila obilježja američkog Juga (vidjeti Arrington, "Exodusters").

I ovaj (društveno-historijski) revizionistički narativ o pokretu na Zapad i osvajanju (zapadne) američke granice, koliko god da je informativan i poticajan za preispitivanje hegemonističkog europocentričnog mita o Zapadu u sebi i dalje sadrži elemente agrarnog mita i projicira sliku Zapada kao mjesta konačnog vlastitog i kolektivnog oslobođenja i samo-ostvarenja. Dodatno su revizionistički narativi poput navedenog problematični budući da iza kolektiviteta prikrivaju individualne podatke o migracijama žena afroameričkog porijekla i njihovu aktivnu ulogu u pokretu na Zapad. S druge strane, dramski tekst Pearl Cleage s početka devedesetih godina prošlog stoljeća, znakovito nazvan *Bijeg/Let na Zapad (Flyin' West)*, nam puno plastičnije i detaljnije dočarava Afroamerikanke u pokretu na Zapad, o čemu govori naredno poglavlje.

3. Književno preispitivanje mita o Zapadu: *Flyin' West*

Iznimno produktivna afroamerička autorica, dramatičarka i feministica, koja u svojim dosta političnim djelima i nastupima vrlo često prikazuje likove Afroamerikanki u borbi protiv pošasti rasizma i seksizma smještenih u određeni historijski momenat, u napomeni koja prethodi dramskom tekstu *Bijeg na Zapad* skreće pažnju svojih čitatelja da se do 1890. godine (dakle, do momenta proglašenja o dosezanju krajnje američke granice) na području Zapada uz tradicionalne porodične zajednice smjestilo i na „milion neudanih žena ili udovica“¹⁵ te da su one uspjele opstati na granici isključivo „zahvaljujući vlastitoj fizičkoj

¹⁴ "27,000 individual dreams of a better life and 27,000 people that acted on their desires and their rights to enjoy the freedoms to which they supposedly had been entitled since the Emancipation Proclamation." (Arrington, "Exodusters")

¹⁵ "a million of unmarried or widowed women."

izdržljivosti i odlučnosti te pomoći njihovih komšija“¹⁶ (Cleage, „Playwright's Note“ 6). U istoj napomeni, Cleage pojašnjava da je „[t]akozvani Egzodus iz 1879. polučio da dvadeset do četrdeset hiljada afroameričkih muškaraca, žena i djece – [...] — dosegne Kansas“¹⁷ (dodatno naglašavanje), kao i da je nakon gorespomenutog linčovanja iz 1892. „preko sedam hiljada crnih stanovnika grada [Memphisa] spakovalo onoliko imovine koliko je moglo nositi i krenulo na Zapad u potrazi za životom oslobođenim od rasističkog nasilja“¹⁸ (Cleage, „Playwright's Note“ 6). Ova autoričina napomena o historijskoj pozadini komada, kojom se naglašava da je populacija koja je migrirala na Zapad tokom kasnog devetnaestog stoljeća obuhvatala i žene bez muške zaštite i okrilja porodice, kao i širu afroameričku populaciju od kojih je značaj broj bio ženskog spola, već sugerira nekoliko pravaca kojima tekst kroči. S jedne strane se ovo djelo fikcije postavlja kao korektiv dominantim eurocentričnim narativima o Zapadu i time revidira rasne i rodne mitove o premoći bijelog muškarca. S druge strane, dramski tekst koji je u analitičkom fokusu ovog rada od zaborava kojeg nameće kolektivna historiografska pripovijest o crnom pokretu na Zapad spašava migracije Afroamerikanki čija je uloga bila daleko (pro)aktivnija nego su je službene verzije doznačivale.

Iako to nije središnja tema ovog rada, nužno je pokušati shvatiti iz kojih motiva i razloga Pearl Cleage u središte svojih dramskih proseada nerijetko pozicionira američku ženu crnog podrijetla i pritom njenu borbu za rasnu, spolnu i rodnu ravnopravnost uokviruje unutar određenih historijskih dešavanja. U tekstu „Mad at Miles“ (1990) autorica Cleage podcrtava sljedeće: „pišem da bih razotkrila i istražila tačku gdje se rasizam i seksizam susreću. Pišem da bih samoj sebi pomogla da shvatim sve učinke bivanja crnom rasom i ženom u jednoj kulturi koja je istovremeno i rasistička i seksistička“¹⁹ (citirano u Anderson 17). Dakle, slijedom navedenog pojašnjenja njenih vlastitih spisateljskih motivacija, da bi se u potpunosti mogla shvatiti pozicija

¹⁶ “due to their own physical stamina and determination and the help of their neighbours.”

¹⁷ “The so-called ‘Exodus of 1879’ saw twenty to forty thousand African-American men, women and children – [...] – reach Kansas.”

¹⁸ “over seven thousand black residents of the city [of Memphis] [...] packed up as many of their belongings as they could carry and headed West in search of a life free from racist violence.”

¹⁹ “I am writing to expose and explore the point where racism and sexism meet. I am writing to help myself understand the full effects of being black and female in a culture that is both racist and sexist.”

višestruka društvene obespravljenosti Afroamerikanki neophodno je njihovu poziciju sagledavati upravo u prepletu rase, spola i roda, odnosno u presjecištu rasno-zasnovanog i spolno- i rodno-zasnovanog ugnjetavanja, nasilja i šovinizma jer je seksizam samo naličje i produžetak rasizma. Nadalje, kao što to Lisa M. Anderson u knjizi *Black Feminism in Contemporary Drama* (2008) ističe, historijska dešavanja koja su u pozadini zapleta Cleageinih drama su podsjetnici na kompleksan historijat afroameričke populacije jer su mnogi namjerno prešućivani i zanemareni segmenti njihove historije nepoznati čak i široj afroameričkoj populaciji – potrebno je učiniti dodatan napor da bi se takvi bitni detalji izvukli na površinu, javno obznaneli i postali dijelom kolektivne i lične historije i pamćenja.

Drama *Flying West (Bijeg/Let na Zapad)* je praizvedena 1992. godine iako joj je tekst u obliku kojeg danas čitamo objavljen nekih par godina kasnije (1995.) Bez obzira na činjenicu da je ovaj komad njena prva inscenirana drama, svojoj autorici je obezbijedila trenutni uspjeh i reputaciju dramatičarke koja bez rezerve progovara o različitim oblicima nasilja nad crnim ženama, ograničavanju njihovih reproduktivnih prava, njihovim načinima borbe i nošenja sa ličnim i kolektivnim traumama, a tematizira i intraradni šovinizam i porodično zlostavljanje. U svoja dva čina sa ukupno jedanaest vješto isprepletenih prizora i kroz šest likova Afroamerikanaca oba spola i različitih dobnih skupina, drama prikazuje osebujuć trenutak iz života te privatne i javne borbe za opstanak američkih Crnkinja na zapadnoj američkoj granici, u Nicodemusu, krajem 1898. godine. Od ukupno četiri ženska lika (tj. sedamdesetogodišnjakinje Miss Leah, dvije tridesetogodišnjakinje Sophie Washington i Fannie Dove te jedine udate žene, dvadesetogodišnjakinje Minnie Dove Charles), kao i dva muška lika (odnosno: četrdesetogodišnjaka Wila Parrisha i tridesetogodišnjaka Franka Charlesa), samo su dvije biološke sestre Dove rođene slobodne, nakon ukidanja robovlasništva. Pritom, Sophie Washington i Frank Charles su i egzakti, nepobitni dokazi spolnog iskorištavanja i zlostavljanja porobljenih Crnkinja – dijaloške razmjene i segmenti zapleta otkrivaju da su im očevi bili bijeli zemljoposjednici. Međutim, za razliku od Sophie, koja je svoj identitet pronašla i usko vezala za crnu zajednicu i koja bez zadržke ističe činjenicu da su njihovi očevi zapravo bili robovlasnici i silovatelji, Charles odbacuje svoje crno porijeklo i uporno iskazuje netrpeljivost i mržnju prema Afroamerikancima (i prema samome sebi) – on je ujedno i lik tragičnog mulata.

Mjesto i vrijeme u koje Cleage smješta zaplet svoga komada kao i kompleksna garnitura likova osiguravaju da ova drama ne (p)ostane samo površna priča o porodičnom nasilju kojeg u tišini trpi najmlađa

junakinja komada. U pozadini se istovremeno odvija borba za opstanak najstarije i najdulje crne zemljoposjedničke zajednice koju su zajedničkim snagama stvorili Afroamerikanci iz oba vala crnih migracija sa Juga. Naime, Sophie pokušava da agitira zajednicu da se donese dodatna uredba kojom će se spriječiti prodaja zemljišta bijelim kopačima i investitorima pored kojih je uživanje temeljnih ljudskih prava i sloboda postati nemoguć, jer kako veli Sophie: „Ne želim nikakvog bjelca koji će mi po cijele dane govoriti šta da radim” (Cleage 21).²⁰

Komad svoju strukturu rado crpi iz melodrame, što uključuje i senzacionalističke intrige i preokrete poput: iznenadnog saznanja da je Minnie trudna i stoga štiti Franka, da Frank pod svaku cijenu i bez obzira na protestiranja svih ukućana namjerava prodati Minnien udio na farmi bijelim ponuđačima, potom kovanja planova za ubistvo zlostavljača i ucjenjivača, zatim deus-ex-machinae prizora u kom se ovo crno domaćinstvo združenim snagama rješava pohlepnog Franka i njegovih prijatelji ne samo po goli život Minnie (i njihovog nerođenog djeteta) nego i po teško stečenu slobodu i nezavisnost svih članova domaćinstva te opstanak zajednice Nicodemusa putem otrovane pite od jabuka, kao i sladunjavog sretnog završetka u kom simbol apsolutnog dobra slavodobitno likuje nad simbolom krajnjeg zla. Prizor koji zatvara komad čak obezbjeđuje i formulaični melodramatski kraj i ne ostavlja niti jedan segment ove višeslojne dramske priče nedovršen i otvoren za eventualne spekulacije. Međutim, u dijaloškim razmjenama i najčešće kroz komentare i kratke pripovijesti likova Miss Leahe, Wila Parrisha i Sophie, publici se nameću narativi o porobljavanju, te slike o kretnji Afroamerikanaca na Zapad. Tako mi saznajemo o okrutnim uslovima života i fizičkom, spolnom, rasnom i ekonomskom zlostavljanju kojima su Miss Leah, njena porodica i njeni sunarodnici bili izloženi tokom robovlasništva i netom nakon oslobođenja; a Will Parish pripovijeda o bijegu iz ropstva nakon što su ga odvojili od majke te o krucijalnoj ulozi koju su Seminole i Meksikanci odigrali u njegovom životu novo-oslobođenog roba i formiranju njegovog osebnog identiteta. Posebnu empatiju izazivaju segmenti koji govore o mukotrpnom i pogibeljnom životu mulatkinje Sophie u tri jukstapozicionirana perioda: tokom ropstva, netom nakon Uredbe o emancipaciji, kao i u periodu pred Egzodus iz 1879. Iako se čini da svi ovi narativni segmenti dodatno opterećavaju ionako kompleksnu dramsku priču, oni imaju svoju svrhu budući da su dio očuvanja sjećanja na historijat i opstojnost crne zajednice; riječima Miss Leahe: „Crni ljudi ne smiju zaboraviti plantažu kao što ne smiju zaboraviti ni svoja imena. Ako to zaboravimo, nemamo

²⁰ “I don’t want no white folks tellin’ me what to do all day [...]”.

svoju historiju.”²¹ (Cleage 22). Stoga nije slučajno da starija sestra Dove uz sve ima ulogu i hroničarke crnog života na Zapadu – njena je namjera zapisati intimne priče Miss Leahe, kao i sakupiti i pribilježiti anegdote iz komunalnog života Nicodemusa te spasiti od zaborava i patnju ali i uspjehe i postignuća crne zajednice Amerike činom objavljivanja rukopisa emblematičnog naziva “Stvarna historija i priče iz života Nicodemusa u Kansasu: Jedan Grad Crnaca” (“The True History and Life Stories of Nicodemus, Kansas: A Negro Town”).

Život u Nicodemusu je istinski opasan, težak i zahtjeva požrtvovani rad, o čemu svjedoče sudbine mnogih sugrađana o kojima Leah, Sophie, Fannie i Minnie pripovijedaju ali je najbolje prikazan kroz lik Sophie. Ona je okarakterizirana kao samodostatna ogrubjela hrabra žena naviknuta na ustrajnu aktivnu borbu za očuvanje svog života, lične nezavisnosti i vlastitog komadića slobodnog neba i za razliku od ostalih ženskih likova u drami, sastavni dijelovi njene „opreme“ su puška, čizme i (prema mišljenju ostalih likova) nimalo ženstvena odjeća tamnih boja. S druge strane, trudbenički život ovih žena koji je čvrsto isprepleten sa mukotrpnim bivstvovanjem i uslovljen opstankom (pogranične) crne zajednice je jedini život dostojan Crnog čovjeka, o čemu svjedoči Sophie. Naime, neposredno prije njenog egzodusa sa sestrama Dove, Sophie je pokušala agitirati druge svoje sapatnike na pokret ka Zapadu kojeg su ovi doživljavali potpuno divljim, neciviliziranim prostorom:

[...]Pokušavala sam im reći da je nebitno kako je [tamo negdje u divljini]. [...] Memfis je bio prepun bijelih luđaka koji su se svakako ponašali prema ljudima druge boje, nisu se morali pridržavati zakona niti općih manira. Odvlačili su ljude usred noći. Radili što god im se sviđjelo. Crkinje nisu bile sigurne ni u vlastitim kućama. [...] Pap je rekao da će tamo biti isključivo crnački gradovi, prepuni samo crnih ljudi. Meni je to zvučalo više nalik raju nego bilo šta drugo što sam čula u crkvi.²² (Cleage 37; 41–42)

²¹ “Colored folks can’t forget the plantation any more they can forget their own names. If we forget that, we ain’t got no history past last week.”

²² “[...] I kept trying to tell them it doesn’t matter what it’s like [out there in the wilderness.] Any place is better than here! [...] Memphis was full of crazy white men acting like when it came to colored people, they didn’t have to be bound by law or common decency. Dragging people off in the middle of the night. Doing whatever they felt like doing. Colored women not safe in their own houses [...] Pap said there’d be all-colored towns, full of colored people only! That sounded more like heaven than anything else I’d heard in church.”

Kao što prethodni navod potvrđuje, za razliku od njenih sunarodnjaka za Sophie je prostor Srednjeg Zapada edenski prostor kojeg odlikuje ne samo potpuna sloboda za uživanje svih ljudskih prava, nego i mjesto koje obezbjeđuje vlastitu sigurnosti i prosperitet, bez obzira na sav mukotrpani trud i zalaganje kojim je život tamo uslovljen. Takav život iziskuje i pomoć komšija i međusobnu „sestrinsku“ saradnju – naime, drama prikazuje da su se, iako nisu u krvnom srodstvu, Sophie i sestre Dove srodile u momentu kada su Fannie i Minnie ostale bez roditelja. Nadalje, sve tri se skupa brinu o ostarjeloj Miss Leah koja je svoju djecu i supruga pokopala na Jugu prije nego je davno krenula na Zapad.

Nicodemus je predstavljen kao obećana rajska bašta za crnce, svojevrsna afroamerička utopistička zemlja za uživanje temeljnih ljudskih prava i sloboda u kojoj značajno figurira sloboda i nezavisnost i Crne žene; prema riječima Sophie: „Želim da ovaj grad bude mjesto gdje crna žena može biti slobodna da živi svoj život kao ljudsko biće“²³ (Cleage 53). To pogranično crnačko naselje i obradiva zemlja koju posjeduju i na kojoj žive je upravo ono što ih čini slobodnim i omogućava njihovu potpunu i konačnu transformaciju: „Svaka crna žena mora imati komad zemlje koji može zvati svojim“²⁴, kaže Miss Leah (Cleage 64), što potvrđuje i najmlađa članica ovog agrarnog domaćinstva, Minnie, kada ostrašćeno saopćava svom suprugu razloge zbog kojih zemlja ne smije prodati: „Ovo je zemlja koja nas čini slobodnim ženama, Frank. Nikada je ne možemo prodati. Nikada!“²⁵ (Cleage 65).

Jedna od pripovijesti koja se nameće tokom cijelog komada i koja je ujedno *leightmotive* u Cleageinoj drami je narativ o pokretu na Zapad. Nju govore različiti likovi, pričajući o vlastitim iskustvima i pri tome se referirajući i na kolektivnu crnu historiografiju kretnje (bijega) na zapadnu američku granicu. Različite perspektive iz kojih je narativ ispričan dozvoljava da se u kolektivnom konačno čuje i individualno i dispartatno, ali se svi ovi individualni fragmenti poput djelića slagalice čvrsto uklapaju jedan u drugi i u okvirni supranarativ. Miss Leah, koja je na Zapad krenula u sklopu prvog vala migracija nakon što je pokopala svu svoju djecu rođenu u slobodi i supruga s kojim je dijelila život u robovlasništvu i slobodi, o pokretu na krajnju granicu pripovijeda kao o činu apsolutnog oslobođenja od svih ovozemaljskih muka i Zapadu kao

²³ “I want this town to be a place where a colored woman can be free to live her life like a human being.”

²⁴ “Every colored woman ought to have a piece of land she can claim her own.”

²⁵ “... This is the land that makes us free women, Frank. We can never sell it! Not ever!”

neomeđenom prostranstvu u kom slobodno lutaju i susreću se ona i duše njene otete i preminule djece:

Pokopala sam ga do njegove djece i zatvorila vrata na tom kućerku koji smo imali i počela hodati na zapad. Da sam imala krila, letjela bih. Trebala sam neko mjesto koje je bilo dovoljno veliko za sve moje sinove i za duhove mojih unučića da slobodno tumaraju. Dovoljno veliko da u njemu mogu da razmišljam o svoj toj slasti koju su ukrali od mene i Jamesa i da naričem/urlam onoliko glasno koliko sam to željela. (Cleage 74)²⁶

Wil Parrish, koji je zapravo unajmljeni radnik a ne zemljoposjednik, na zapadnu obalu iz koje je potom migrirao u Meksiko pa u Kansas je stigao bijegom iz ralja robovlasništva a svoju slobodu, potpunu transformaciju i identitet je našao i izgradio na teritoriji američkog domorodačkog plemena Seminola – njegov dolazak u Nicodemus nakon što je teritorij domorodaca davno preotet je uslovljen žudnjom da se nađe okružen ljudima sličnim sebi, slobodarskim crnim ljudima. Parrish ujedno služi i kao opomena za sve one koji su skloni pasivno promatrati i konformistički udovoljavati gramzivosti bijeloga muškarca, a njegov prikaz američkih domorodaca je u potpunoj opoziciji sa dominantnim eurocentričnim narativima o starosjediocima kao brutalnim divljacima.

Već prethodno navedeni fragment priče Sophie o migraciji nje i sestara Dove na Zapad referira na drugi i treći val i završava se intimnim ritualnim obećanjem samima sebi da će se za svoje mjesto pod suncem aktivno boriti snagom, hrabrošću i međusobnim poštovanjem i ljubavlju:

Zato što smo slobodne Crne žene [...]

Koje su rađale slobodne Crne žene [...]

Od postanka vremena [...]

Odabiremo ovaj dan da napustimo mjesto gdje naši životi, naša čast i naše duše nisu naše [...]

Odabiremo ovaj dan da objavimo da su naši životi samo naši i ničiji drugi. I obećavamo da ćemo se uvijek sjećati dana kada smo napustile Memphis i krenule na Zapad da bismo bile slobodne žene u našoj svetoj vezi i našem povjerenju. [...]

²⁶ “[...] So I buried him next to his children and I closed the door on that little piece of house we had and I started walkin’ west. If I’d had wings, I’d set out flyin’ west. I needed to be some place big enough for all my sons and all my ghost grandbabies to roam around. Big enough for me to think about all that sweetness they had stole from me and James and just holler about it as loud as I wanted to holler.”

I svoj našoj snazi [...]
 I svoj našoj hrabrosti [...]
 I svoj našoj ljubavi. [...] ²⁷ (Cleage 44–45)

Za Sophie, Fannie i Minnie, kao i za sve njihove buduće potomke pokret ka granici je kretanja ka mitskoj zemlji oslobođenja i otkrovljenja a sam Zapad mjesto koje konačno mogu nazvati vlastitim domom u čijem se okrilju osjećaju sigurno, slobodno i gdje mogu u potpunosti izraziti svoje zapretene osobnosti. Dijelom istog narativa može se smatrati i posljednji prizor u drami u kom se Sophie, nakon što je konačno izvojevala pobjedu i obezbijedila sigurnost i dobrobit svog sestinstva i svoje šire zajednice, pod svjetlošću mjeseca raširenih ruku vrti ukруг, tako simbolično obgrljavajući sve dijelove svoga privatnog Edena (Cleage 86).

4. Zaključak

Još je od ranih kolonijalnih naseljavanja istočne obale današnjih Sjedinjenih Američkih Država zapadna granica oblikovala političko-ideološke diskurse i historijsko-kulturološke narative o postanju države i nacije. Stoga je mit o Zapadu prepoznat kao jedan od najdugotrajnijih i najproduktivnijih temeljnih mitova koji se i danas upisuje u geografski, ideološki i imagološki prostor Amerike te priziva pažnju historičara, kulturoloških i književnih kritičara i stvaraoca.

Mitske pripovijesti o osvajanju Zapada i izazovima života na granici koje dominiraju historiografijom ali i književno-kulturološkom produkcijom SADA su do druge polovine dvadesetog stoljeća mahom projicirale falocentrične i eurocentrične slike, ne odražavajući stvarno stanje i historijat kretanja ka zapadnoj granici. Prostor Zapada se u takvim narativima alegorično prikazivao nalik rajskoj bašti kojom suvereno vlada bijeli muškarac, a američki starosjedioci, crna populacija i žene (svih rasa,

²⁷ "Because we are free Negro women [...]

Born of free Negro women [...]

Back as far as time begins [...]

We choose this day to leave a place where our lives, our honor and our very souls are not our own. [...]

We choose this day to declare our lives to be our own and no one's else. And we promise to always remember the day we left Memphis and went West together to be free women as a sacred bond between us with all our trust.

[...]

And all our strength [...]

And all our courage [...]

And all our love [...]"

društvenih klasa i etnija) su se urijetko spominjali. Ove obespravljene drugosti Amerike su u *velikim pričama* o postanju američkog Zapada uglavom služile kao pozadinski dekor *herojskih* borbi i mukotrpnih civilizirajućih nastojanja bijelih ljudi da ukrote divlja prostranstva i s vremenom su u potpunosti izbrisani sa obzorja i iz njihovih sadržaja. Tek se početkom osamdesetih godina prošlog stoljeća ovi stereotipizirajući i hegemonistički mitovi, historiografija i ikonografija Zapada počinju značajnije revidirati, otvarajući se ka novim, potpunijim i objektivnijim tumačenjima, jednim dijelom i zbog sve većeg prodora feminističke misli i aktivizma u akademski i naučni prostor.

Namjera autorice ovog članka je bila da doprinese razbijanju stereotipnog i plošnog prikazivanja osvajanja zapadne granice i života na američkom Zapadu u historiji, književnosti i kulturi putem analize motiva života na granici u dramskom tekstu Pearl Cleage pod nazivom *Flyin' West* (Bijeg na Zapad). Ovaj je komad odabran kao posebno prikladan za razmatranje upravo iz razloga što u prvi plan svog prosedeja stavlja Afroamerikanke o čijem se migriranju na Zapad u zvaničnim narativima rijetko može čuti. U radu se također nastojao pružiti neophodan uvid u ideološko-kulturološki i društveno-historijski kontekst prije nego se pristupilo samoj analizi i tumačenju Cleaginog teksta praižvedenog 1992.

Mora se zaključiti da svojim prikazom različitih segmenata života protagonistkinja Sophie, sestara Dove i ostarjele Miss Leah u kanzaškom gradiću Nicodemusu krajem devetnaestog stoljeća, drama *Flyin' West* baca novo svjetlo na problematiku prikazivanja života na zapadnoj granici i plastično oslikava bespoštednu borbu Afroamerikanki za vlastiti opstanak i za opstojnost najstarije crnačke zajednice. Nadalje, putem intimnih pripovijesti o individualnim kretnjama i ženskih i muških likova na Zapad ovaj kompleksan komad nudi specifičan uvid u historijat afroameričkih migracija i time se postavlja i kao nužan korektiv zvaničnim jednostranim (eurocentričnim i falocentričnim) narativima o pokretu na Zapad.

Works cited:

- Anderson, Lisa M. *Black Feminism in Contemporary Drama*. Champaign: U of Illinois P, 2008.
- Armitage, Susan. "Women and Men in Western History: A Stereoptical Vision." *Western Historical Quarterly* 16.4 (Oct. 1985): 381–395.
- Armitage, Susan. "Through Women's Eyes: A New View of the West". *The Women's West* Ed. Susan Armitage and Elizabeth Jameson. Norman: U of Oklahoma P, 1987. 9–18.
- Armitage, Susan and Elizabeth Jameson, editors. *The Women's West*. Norman: U of Oklahoma P, 1987.
- Armitage, Susan and Elizabeth Jameson, editors. *Writing the Range: Race, Class,*

- And Culture in the Women's West*. Norman: U of Oklahoma P, 1997.
- Arrington, Todd. "Exodusters." National Park Service, 10 April 2015, <https://www.nps.gov/home/learn/historyculture/exodusters.htm>. Accessed 30 October 2023.
- Cleage, Pearl. "Flyin' West." *Flyin' West and Other Plays*. New York: Theatre Communications Group, 1999. 1–86.
- Cleage, Pearl. "Flyin' West: Playwright's Note." *Flyin' West and Other Plays*. New York: Theatre Communications Group, 1999. 6.
- Kareem Nittle, Nadra. "How the Black Codes Limited African American Progress After the Civil War." History, 1 October 2020 [Last Updated 4 August 2023], <https://www.history.com/news/black-codes-reconstruction-slavery>. Accessed 28 October 2023.
- McMurry, Linda O. "The Memphis Lynchings 'Neither character nor standing avails Negro.'" *To Keep the Waters Troubled: The Life of Ida B. Wells*. Oxford UP, 2000. 130–149. *Oxford Academic*, <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195139273.003.0007>. Accessed 29 October 2023.
- Myres, Sandra L. *Westering Women and the Frontier Experience, 1800–1915*. Albuquerque: U of New Mexico P, 1982.
- "Nicodemus Kansas." National Park Service, [Last Updated 24 November 2023], <https://www.nps.gov/places/nicodemus-kansas.htm>. Accessed 30 October 2023.
- Paul, Heike. *The Myths That Made America: An Introduction to American Studies*. Bielefeld: Verlag, 2014.
- Reeves, Matthew. "Singleton, Benjamin 'Pap'." *Civil War on the Western Border: The Missouri-Kansas Conflict, 1854-1865*. The Kansas City Public Library, August 2013, <https://civilwaronthewesternborder.org/encyclopedia/singleton-benjamin-%E2%80%9Cpap%E2%80%9D>. Accessed 22 March, 2024.
- Riley, Glenda. *The Female Frontier: A Comparative View of Women on the Prairie and the Plains*. Lawrence: UP of Kansas, 1988.

WESTWARD HO!: AFRICAN AMERICAN WOMEN'S MOVEMENT TO THE AMERICAN WEST

To contemplate any ideological and cultural phenomenon in the geographical region of the United States of America is still impossible without considering the set of *grand narratives* about the country's formation and the corresponding matrices embedded therein, including the expansionist myth of the westward movement. From the first attempts to colonize North America to the modern emergence of the USA, the country's literary and non-literary narratives have consistently reflected a gaze focused on the final frontier and the American West. This enduring and productive foundational myth forms America's geographical, ideological, and imagined spaces, which still attract the attention

of historians, cultural and literary critics, and creators. Contemporary literature and culture continue to reexamine and rewrite the geographic and cultural space of the USA, striving to paint an objective and comprehensive picture of the (co)existence of its diverse cultures, races, and peoples. Until the second half of the 20th century, however, the dominant discourse on American formation and identity was largely Eurocentric, reflecting and supporting the ideological matrix of the superior white European and *his* culture, through which supposed civilizational values and heritage had been established and maintained. The myth of the West is a vital component of these Eurocentric narratives regarding the development of (geographical, intellectual, and imagined) America and the foundation of its idiosyncratic culture and identity. Heike Paul (2014) argues that the myth about the American West is the longest-lasting identity myth (313), stemming from stories about North American settlement and the founding of the USA in the seventeenth and eighteenth centuries. Paul identifies (136) the West as a dominant theme in American history, serving as “the locus, [...], for the development of epic cultural scenarios about Americanness” (Slotkin 472 in Paul 137).

It must be pointed out that in the dominant mythical narratives, the American West is not presented as a location in which expansionism was implemented or where the genocide of indigenous peoples was continuously committed. Instead, it is seen as a transformational space for individual and/or collective self-realization, an Edenic/utopian space where one’s own or communal freedom and independence can be realized by claiming land. The final frontier, the space of the American West, is perceived as a wild expanse waiting for the white man to seize, fence, domesticate and cultivate it, and to make it fruitful through hard work, thereby achieving personal economic independence and prosperity. Consequently, this space of autonomous self-realization must be defended, even violently if necessary, against forces that threaten to reintroduce it to wild nature. Hegemonic narratives of the western frontier, therefore, project two contradictory images: one as part of the agrarian myth, which portrays the West as an idyllic paradise where (white) people find fulfillment and peace through cultivation, and the other as a place of violent encounters and the constant struggle with wilderness and savagery, ideas integral to expansionist narratives. These two images, however, are often tightly entwined, and the myth of agrarian exploitation usually serves the purpose of legitimizing the brutal violence in expansionist policies and narratives. Moreover, the portrayal of the western frontier as a free space that facilitates individual freedom, autonomy, and land ownership is an elitist myth, as non-white Americans are denied the same right to proprietorship, personal prosperity, and self-actualization — in it, there is no place for other cultures, races, or ethnicities, nor for all the (marginalized and disenfranchised) Others of America.

Besides significantly influencing this one-sided shaping of national history and American identity, the myth of the West is a highly productive literary-cultural trope and has led to the creation of numerous texts. The rich literary-cultural production on the theme of longing for the West and the personal

and/or collective freedom the movement towards the Western (American) frontier implies and enables gave rise to a particular literary-cultural sub-genre: the “Western.” Unfortunately, like ideological and political narratives about the West, literary and cultural phenomena often portray the frontier as a mythical place for the independence and self-realization of men, highlighting the masculine nature of this movement towards the western border – it is marked by the white man’s struggle with himself, (wild) nature, and human opponents, other men. Such texts often suppress the westward migrations of marginalized social subjects (like African American women), or present them schematically, conventionally, and as functioning in support of the dominant ideological matrices. Early *Western* texts generally depicted Native Americans in their two binary opposed manifestations: innately benevolent, exalted, and honorable people, modeled on Rousseau’s noble savage, and a nostalgic tribute to a dying culture or, more frequently, brutal and violent primitives who, threaten the civilizational achievements of the white West, and who, therefore, had to be subjugated or eliminated. Both depictions were used equally to legitimize the white population’s genocidal actions and cruel violence against the Native Americans. Neo-westerns often replace American native figures with white characters and focus on sanitized border conflicts between bandits and law enforcement or corrupt government instruments and a lone righteous hero fighting for common justice and the absolute good (Paul 336–344). Figures of women rarely appear in these westward movement narratives; in the myths and literary and cultural texts about the final frontier, women are in the background; their role is mainly passive, and they are confined to the domestic interiors of the West. In the grand narratives of the making of the American West, these disenfranchised American Others mainly served as background decor for the heroic struggles and painstaking civilizing efforts of white men. It was not until the beginning of the 1980s that the stereotyping hegemonic myths, historiography, and iconography of the West began to be significantly revised to admit new, more complete and objective interpretations, a shift that was partly the result of the increasing penetration of feminist thought and activism in academic and scientific spaces.²⁸

Conversely, socio-historical events and documents demand a re-examination of these hegemonic myths and narratives. The Federal Settlement Act of 1860 and the end of the American Civil War in 1865 prompted significant African American migrations in the late 1870s, as this population sought salvation from the yoke of racism in the area of the western border. Among the Black population settling in the West, many African American women found a space to enjoy their fundamental human rights freely. Racist violence in the South escalated in the 1870s, especially after the withdrawal of federal troops, who had provided at least a semblance of security and protection to the African

²⁸ For more information, see: S. Armitage (1985); S. Armitage and E. Jameson (1987); Armitage and Jameson (1997); G. Riley (1988); and S. L. Myres (1982).

American population. The increased terror and lynchings after the failure of the Reconstruction project in 1877 encouraged African Americans from the South to migrate west, including to Kansas. Charismatic leader Benjamin Pap Singleton and journalist and activist Ida B. Wells significantly influenced the migration of the Southern black population to the American Midwest. In 1892, after the lynching of three black citizens (including her friend Thomas Moss) in Memphis, this black activist exposed the root causes of terror for African Americans in the South and asserted that there was “only one thing left to do [— to] save our money and leave a town which will neither protect our lives and property nor give us a fair trial in the courts ...” (Wells in McMurry 135–136). Some ten years before Wells’s columns, Benjamin Pap Singleton had founded the Edgefield Real Estate and Homestead Association, which enabled the first group of approximately a hundred migrants from Nashville to settle in newly established black landowning communities in Baxter Springs (1877) and Dunlop County (1878), Kansas, thereby promoting autonomy and equality for Black people in the racist South (Reeves, “Singleton, Benjamin ‘Pap’”). Singleton’s pamphlets, leaflets, and rallies, promoting Kansas as a promised land and a paradise for Black Americans, unquestionably contributed to the first wave of African American migration to the West. Nicodemus, the oldest and longest-lasting black landowners’ settlement in Kansas, was established independently of Singleton by six African American entrepreneurs from Topeka. Within two years, 500 to 700 African Americans from Kentucky, Tennessee, and Mississippi had settled in Nicodemus (National Park Service, “Nicodemus Kansas”). In 1879, the “Exodus of 1879,” or the “Great Migration,” brought many impoverished and disenfranchised African Americans from the southern states of Louisiana, Mississippi, and Texas to the state, transforming the prairie demographic. Although not all achieved personal self-realization or economic independence, many appreciated the West as a place to live free from the racial persecutions and terror that characterized the American South (see Arrington, “Exodusters”).

This revisionist narrative about westward movement and the conquest of the American frontier, while informative, still contains elements of the agrarian myth, and projects the image of the West as a place of personal and collective liberation. Additionally, such narratives focus on the collective, and conceal individual data on the migration of African American women and their active role in the movement. To counter this, Pearl Cleage’s dramatic text, evocatively entitled *Flyin’ West* (1992), vividly portrays the westward migration and settlement of Black American women.

This paper examines the depiction of African American women in the conquest of the western border and life on the frontier in Cleage’s play. It challenges schematic portrayals of movements towards the American West in history, literature and culture by analyzing the motif of life on the frontier. The paper’s author aims to contribute to the challenge of prior stereotypical and one-sided depictions by foregrounding African American women, whose presence in the West is rarely mentioned in official narratives.

Preceding the playtext is an author’s note about the dramatic narrative’s historical background, which signals the direction of the play and emphasizes

that among those who migrated westward during the late nineteenth century were single women (traveling without the protection of family or men), and a considerable number of African Americans, of whom many were female. This fictional work primarily positions itself as a corrective to the dominant Eurocentric narratives of the West and thereby revises the racial and gender myths of white male supremacy. Second, it snatches the migration of African American women from oblivion and highlights their (pro)active role in the process. The historical events that motivate the plot of this and Cleage's other plays are reminders of the complexity of African American historiography, including episodes, some of which are unknown even to the broader African American population, that have been deliberately suppressed and neglected. As Lisa Anderson points out, additional efforts must be made to foreground such important details, make them public, and re-introduce them into the collective and personal history and memory (33).

In its two acts and eleven skillfully interwoven scenes, *Flyin' West* depicts the struggles of American black women on the western frontier in Nicodemus at the end of 1898. The play features six African American characters of both genders and different ages. The Dove sisters are the only dramatis personae who were born free after the abolition of slavery. At the same time, Sophie Washington and Frank Charles are tangible, undeniable proof of sexual exploitation and the abuse of enslaved Black women—their fathers were white landowners, slave owners and rapists. Sophie's identity is closely tied to the black community. At the same time, Frank renounces his black origins and expresses intolerance and hatred towards African Americans (including himself) – he is the character of a *tragic mulatto*.

Cleage's play, set in a decisive time and place and portrays complex personae, delves into the story of family violence but is not simply about the protagonist's silent suffering. It also depicts the oldest black landowning community's struggle for survival, a collective effort by African Americans from both waves of southern migration. The piece readily draws its structure from melodrama. It includes sensationalist intrigues and twists before culminating in a closing scene with a formulaic and predictable happy ending in which the symbol of absolute good triumphs over that of ultimate evil. The play also presents narratives about enslavement and images of the African American movement to the West. The audience learns of the cruel living conditions and physical, sexual and economic abuse to which Miss Leah, her family and her community were subjected during and just after slavery; Parish recounts his escape from slavery and highlights the positive role of Mexicans and the Seminole in his life; and particularly poignant are the fragments of the arduous life of mixed-race woman Sophie during slavery, in the aftermath of the Emancipation Proclamation, and immediately before the Exodus of 1879. These narratives preserve the black community's history and record its endurance, in which Fannie Dove's chronicle of black life in Nicodemus assists. Life is dangerous and difficult in Nicodemus and requires sacrifice. Sophie, a self-sufficient, rugged, and brave woman, is shown persistently and actively struggling to preserve her life, personal independence, and this free piece of

Black Heaven; unlike the other women in the drama, her personal *appurtenance* includes a rifle, boots and dark, gender neutral clothing. The Midwest is depicted as a utopian space, marked by complete freedom and security, despite the painstaking work and commitment required. Nicodemus is the promised Garden of Eden for the African American. In it, the freedom and independence of Black women are prominently featured, and the settlement and its arable land, which the women own and live on, enable their complete and final transformation.

The *leitmotif* of Cleage's play is the movement to the West, as told by different characters who discuss their respective experiences and echo the collective historiography of black westward migration. The narratives allow individual and disparate perspectives to be heard among the collective; finally, these fragments fit tightly together like pieces of a puzzle to create a master narrative. Sophie and the Dove sisters' migration to the West ends with an intimate ritual promise to fight for their place with strength, courage, mutual respect, and love. For Sophie, Fannie, and Minnie, and their future descendants, movement toward the frontier is the movement toward a mythical land of liberation and revelation, and the West itself is a place they can finally call home, in whose shelter they feel safe, accessible and able to express the hidden parts of their characters fully.

It must be concluded that with its depiction of different aspects of the lives of its protagonists in Nicodemus at the end of the nineteenth century, *Flyin' West* challenges Eurocentric and phallogentric narratives on the westward movement. It highlights the epic struggle of African American women on the Western frontier and provides specific insight into the collective history of African American migrations through intimate narratives of the individual movements of diverse (male and female) characters to the West. In this way, the play also serves as a necessary corrective to official one-sided white-dominated narratives.

Keywords: contemporary African American drama, American West, gender studies, Pearl Cleage, *Flyin' West*